

ویژگی‌های «معلم» زبان خوب

دکتر حسین وثوقی

استاد دانشگاه تربیت معلم

از دیدگاه زبان آموزان

(کاربرد «بازخورد» یا *feedback* در آموزش زبان خارجی)

Abstract

The main purpose of this article is to investigate the feedback of high-school students about the desirable language teacher. To achieve this purpose a questionnaire was prepared and was distributed to several language classes from different boy and girl schools randomly selected.

The questionnaire reminding the subjects of the fact that the teacher is one of the main factors affecting FL learning requires the students to write five merits that they wish their language teachers have and three demerit characteristics that they wish their language teacher would avoid.

The article then categorizes and describes the opinions (or feedback) of the students and discusses the implications of feedback in the foreign language teaching and learning.

Key Words: feedback, language, teaching, questionnaire.

یافته‌های می‌توانند معلم زبان را در ابعاد گوناگون حرفه‌ای و برای

منظورهای مختلف آموزشی مجهز و توانمند سازند.

از سوی دیگر، ابزارهای گوناگونی برای مدد بخشیدن به معلم

زبان تولید شده‌اند که از جمله می‌توان وسایل سمعی و بصری،

نوارهای فیلم سینمایی، فیلم‌های ویدیویی، اسلایدها، نوارهای

صوتی، کتاب‌های تدریس دانش آموز، کتاب‌های راهنمای معلم،

آزمایشگاه زبان، وسایل تکثیر، دیسک‌های رایانه‌ای، تصاویر

(رابت ۱۹۸۹)، کارت‌های راهنما، بازی‌های زبان (وثوقی و کلیر

۱۹۹۳، هنگامی ۱۹۹۵) معماها و غیره را نام برد.

اما با وجود تمامی این دست‌آوردهای علمی، تجهیزات

سودمند کمک آموزشی و برنامه‌های پیشرفته تربیت معلم زبان

مقدمه

آنچه در کتاب‌های مختلف آموزش زبان خارجی آمده، به

طور جامع و کلی عبارت است از تعدادی نظریه‌های زیربنایی

زبان‌شناسی، روان‌شناسی و آموزشی (pedagogical) و نیز یک

سری شیوه‌ها، روش‌ها و راهکارهای تدریس مهارت‌های

مختلف کاربردی زبان خارجی (ریچاردز و راجرز ۱۹۸۶ و

چستین ۱۹۸۸)، و آن‌گاه مجموعه‌ای از فعالیت‌های کلاسی،

تمرین‌های مکانیکی، با مفهوم و تکلمی (پالستون و برودر

۱۹۷۸) و نیز تکالیف تقویتی (reinforcement) (ریورز و ندپرلی

۱۹۷۸) و بالاخره شماری از انواع آزمون‌های پیشرفت، و تعیین

سطح (با مراجع بسیار متعدد) و غیره که همه این معلومات و

خارجی در سطوح مختلف آموزشی، در ربع چهارم قرن بیستم به ویژگی های شخصی، عوامل فردی و روانی زبان آموزان نیز توجه زیادی معطوف شد، مانند خصوصیات درون گرایی/ برون گرایی (براون ۱۹۹۲، صص ۱۴۵ تا ۱۴۹) و ایسته به زمینه/ ناوایسته به زمینه (ایضا ۱۰۵ تا ۱۰۹)، نفوذپذیری/ نفوذناپذیری (permeability/impermeability)، نگرش های مثبت/ منفی (استرن ۱۹۸۳، صص ۳۷۵ تا ۳۷۹)، انگیزش های ایزاری/ یکپارچگی (integrative) (ولکینز ۱۹۷۲)، فرهنگ پذیری/ فرهنگ ناپذیری (جستین ۱۹۹۸) و غیره؛ و در نتیجه نظام آموزشی زبان خارجی از «معلم محوری» به «زبان آموز محوری» (استرن ۱۹۸۳، صص ۵۰۶ تا ۵۱۳) تبدیل شد و این تغییر و تحول، مسایل علمی آموزش زبان را با جنبه های انسانی و هنری آن هماهنگ ساخت و نیز عوامل فرهنگی، موقعیتی و محیط های کاربردی را نیز در آن مؤثر دانست و خلاصه این که در دهه آخر قرن بیستم نهضت بزرگی در شیوه تدریس و یادگیری زبان خارجه به وقوع پیوست و اوضاع را برای یادگیری هر فرد علاقه مند به زبان خارجی مساعد ساخت؛ به نحوی که امروزه یادگیری زبان خارجی برای هر منظور خاص و برای هر کاربرد ویژه مقدور و میسر شده است. در این راستا، برنامه ریزی آموزش زبان (syllabus designing) (مانی ۱۹۷۸) و نرم افزارهای مربوط به آن که روی دیسکت ها و CDها ضبط شده و در اختیار زبان آموزان قرار گرفته، نیز تا حد زیادی راهگشا و مؤثر بوده است و ظاهراً به نظر می رسد که با ورود به قرن بیست و یکم، دیگر هیچ نوع مسأله لاینحل و غیرممکنی در امر آموزش و یادگیری زبان خارجی باقی نمانده باشد. اما، متأسفانه باید اذعان داشت که در سیر پیشرفت آموزش زبان خارجی که در بالا گذشت، هنوز هم ناشناخته ها و مواضع مبهم و کشف نشده ای وجود دارد که از بین آن ها می توان به یک حلقه مفقوده یا لافل ناشناخته به اسم «بازخورد» یا (feedback) (اور ۱۹۹۶، صص ۲۴۲ تا ۲۵۸) اشاره کرد که هنوز به طور شایسته مورد بررسی، شناسایی و کاربرد واقعی در آموزش زبان قرار نگرفته و آن طور که بایسته است به آن بها داده نشده و بررسی منسجمی در مورد آن انجام نپذیرفته است.

هدف از این بررسی

منظور عمده این مطالعه، بررسی مجمل و مقدماتی ای در مورد کاربرد «بازخورد» در بهبود کیفیت آموزشی زبان خارجه است. فرض بر این است که هر اندازه «بازخورد» رفتارهای آموزشی و اعمال تعلیماتی معلم زبان مناسب تر، خوش آیندتر و مطلوب تر باشد، میزان یادگیری و پیشرفت دانش آموزان بیش تر خواهد شد. هر چند نگارنده معتقد است که برای ارزیابی این فرضیه یک تحقیق تجربی (experimental research) لازم است،

در این بررسی مقدماتی فعلاً به طرح مسأله و دریافت یا جمع آوری «بازخورد» زبان آموزان بسنده می کنیم و قصد عمده این مطالعه، صرفاً آشناسازی مریبان محترم آموزش زبان خارجی با «بازخورد» یعنی بازتاب ها و نظرگاه های زبان آموزانی است که مستقیماً در معرض رفتارهای آموزشی و جریان های تدریس و الگوهای مختلف آموزشی، اخلاقی، شخصیتی و علمی مریبان خود قرار دارند؛ لذا بررسی علمی فرضیه مذکور را به تحقیق علمی تر و منسجم تری موکول می نماییم و در پاسخ آن تحقیق باید بتوانیم به این دو سؤال برسیم که:

اولاً: آیا جنبه های هنجار و مطلوب رفتارهای آموزشی معلم زبان می تواند تسهیل کننده (facilitating) و پیشرفت دهنده (enhancing) آموزش زبان خارجی باشد، یا نه.

ثانیاً: آیا ممکن است که جنبه های احیاناً ناهنجار و نامطلوب معلم زبان خارجی موجب ایجاد «صافی های عاطفی» (affective filters) و عوامل بازدارنده (impeding factors) در امر یادگیری زبان خارجی دانش آموزان شود؟

این سؤال ها به خودی خود حائز اهمیت هستند؛ اما فعلاً در این بررسی (همان طور که قبلاً هم اشاره شد) مورد رسیدگی قرار نمی گیرند و به بررسی جداگانه ای موکول می شوند.

شیوه بررسی

برای این که بتوانیم نگرش ها، نظرات و عکس العمل های واقعی، یعنی «بازخورهای حقیقی» زبان آموزان را کماکان جمع آوری و بررسی کنیم، پرسشنامه ای تنظیم کرده ایم که در آن، ویژگی های مناسبی نهفته است:

نخست این که: به منظور جلب نظر دانش آموزان به عوامل مؤثر در آموزش زبان خارجی، برخی از این عوامل را برای آن ها مندرک شدیم تا خود آگاهی (consciousness) لازم را به دست آورند و اظهار نظر آن ها متناسب، معیارگونه و مقرون به حقیقت شود.

دوم این که: برای آشکار ساختن اهمیت نظرات و مسؤلیت دانش آموزان در راستای برنامه های آموزشی و این که نظرات آن ها سنجیده و خودجوش باشد و بر اساس یافته ها، اطلاعات، احساسات و عواطف فردی آنان قرار گیرد، پرسشنامه ای به آن ها دادیم که فاقد پرسش های چندگزینه ای بود، بلکه از آن ها خواسته شده بود که پنج نکته مثبت یا ویژگی خوب را که معلم زبان باید داشته باشد، بیان دارند و در این راستا، ویژگی های تعیین شده ای را برای آن ها از پیش مشخص نکردیم. آن گاه از آن ها خواستیم که این ویژگی ها را با نوشتن شماره های ۱ تا ۵ از نظر اولویت نیز (در پایان کار) مشخص کنند. همچنین از آن ها خواسته شد که سه ویژگی منفی را که معلم زبان باید فاقد آن باشد، توضیح دهند.

سوم این که: به آن‌ها یادآور شدیم نام خود را در پاسخنامه ذکر نکنند؛ اما سال تحصیلی و میزان علاقه به یادگیری زبان خارجه را (در پنج گزینه ۱. زیاد، ۲. متوسط، ۳. کم، ۴. هیچ، ۵. بی تفاوت) ذکر کنند. این پرسشنامه (که نسخه‌ای از آن در پایان این مقاله ضمیمه شده است) در ۸ دبیرستان پسرانه و دخترانه بین دانش‌آموزان سال سوم و چهارم دبیرستان توزیع گردید و نتایج جمع‌آوری شده به مقوله‌هایی طبقه‌بندی شد که بر اساس اولویت‌هایی هستند که زبان‌آموزان خود برای آن‌ها ذکر کرده‌اند. این نتایج کماکان در بخش زیر آورده می‌شوند:

نتیجه بررسی

ابتدا میزان علاقه زبان‌آموزان سال سوم و چهارم دبیرستان به یادگیری زبان انگلیسی جمع‌آوری شد و آمار آن به صورت زیر محاسبه شد:

۱. علاقه زیاد ۴۴٪
۲. علاقه متوسط ۳۷٪
۳. علاقه کم ۱۲٪
۴. هیچ علاقه ۴٪
۵. بی تفاوت ۳٪

الف: در مورد پاسخ‌های گروه اول که از دانش‌آموزان خواسته شده بود طبق اولویت‌های خود پنج ویژگی خوب معلم زبان را توضیح دهند، پاسخ‌های آن‌ها به هشت طبقه تقسیم‌بندی شد که به قرار زیر می‌باشند:

۱. برخورداری معلم زبان از اخلاق حسنه و حسن رفتار با دانش‌آموزان

در این راستا بهتر است فرا‌هایی را که عیناً از نوشته‌های دانش‌آموزان برگزیده شده، از نظر دبیران محترم زبان بگذرانیم که به شرح زیر می‌باشند:

- داشتن رفتار صمیمانه با دانش‌آموزان
- ایجاد رابطه دوستانه و پذیرفتن عذر موجه دانش‌آموزان در مشکلات و سختی‌ها
- برخورداری از حوصله زیاد
- انس و الفت گرفتن با دانش‌آموزان
- منطقی بودن در مسایل و برخوردها
- مهربانی، دلسوزی، وظیفه‌شناسی، تواضع و شکمبایی
- نمونه بودن از نظر اخلاق و رفتار؛ به طوری که بتواند الگوی مناسبی برای شکل‌گیری شخصیت، دانش‌آموزان باشد و تأثیرات مثبتی روی آن‌ها بگذارد.
- مؤمن و متعهد به خدا

- با احساس بودن و داشتن توان درک مسایل، تا بتوانند احساسات دانش‌آموزان را درک کند.
- داشتن گذشت در قبال عدم مطالعه درس توسط دانش‌آموزی که مشکل یا گرفتاری داشته است.
- خیردار شدن از مشکلات و گرفتاری‌های دانش‌آموزان و سعی و کوشش برای حل آن‌ها در حد امکان، و برخورداری از چنان اخلاقی خوبی که بتواند با دانش‌آموزان رابطه صمیمی برقرار کند.
- چون ما دانش‌آموزان در دوره دبیرستان دیگر بزرگ شده‌ایم و خوب و بد را تشخیص می‌دهیم، لذا نباید دبیران پرخاش و تندلی از خود نشان دهند؛ بلکه در ضمن تدریس و معلمی باید با ما صمیمی و مهربان باشند.

۲. دارای تلفظ نسبتاً صحیح و قابل فهم

- یکی از مهم‌ترین مشکلات در این زمینه این است که اکثر دبیران زبان انگلیسی برخی از کلمات را به طور متفاوت تلفظ می‌کنند که در نتیجه، دانش‌آموزان هر سال با یک نوع تلفظ آشنا و در نتیجه سردرگم می‌شوند. پس، داشتن هماهنگی بین تلفظ دبیران زبان یک ویژگی مهم و ضروری است.
- از همان سال اول دبیرستان، دانش‌آموزان را با فونتیک کلمات آشنا کنند؛ نه این که در کلاس چهارم شروع به این کار کنند.
- داشتن تلفظ دقیق، واضح، آشکار، شمرده، روان، صحیح، خوب... (تعداد زیادی از دانش‌آموزان به روان و واضح صحبت کردن معلمان خود اصرار داشتند).
- فقط یک نوع تلفظ مثلاً آمریکایی یا بریتانیایی را مدنظر بگیرند؛ چون عده‌ای از دانش‌آموزان به یکی و عده‌ای به دیگری عادت می‌کنند و در نتیجه علم هماهنگی به وجود می‌آید.
- کلماتی را که در قسمت آواشناسی آمده است، با تلفظ اصیل نخوانند.
- در موقع تدریس با صدای بلند و به طور رسا صحبت کنند تا همه بتوانند بشنوند و بفهمند.
- مخصوصاً لغات جدید هر درس و قسمت Reading را آرام بخوانند و چندین بار تکرار کنند و توضیحات پیش‌تری بدهند تا دانش‌آموزانی که ضعیف هستند، بتوانند یاد بگیرند.
- جهت اصلاح تلفظ خود، به منابع معتبر مراجعه کنند.
- دانش‌آموزان را وادار سازند تا هم لغات و هم متن درس را به طور گروهی و به تقلید از تلفظ معلم و دسته‌جمعی تکرار کنند تا بهتر یاد بگیرند.
- معلم با دانش‌آموزانی که در تلفظ ضعیف هستند، پیش‌تر کار کند تا نقایص آن‌ها برطرف شود.

۳. تابع نظم بودن در تمام امور

- حضور مرتب و منظم در سر کلاس (عدم غیبت).
- رسیدگی منظم و بی‌گیری به تکالیف دانش‌آموزان (مثلاً رسیدگی منظم به دفاتر آن‌ها).
- وقتی تاریخی برای امتحان گرفتن تعیین می‌شود، دیگر چند بار عوض نکنند یا آن را لغو نکنند و یا اگر تکلیفی تعیین می‌کنند، قاطعانه عمل کنند.
- داشتن عشق و علاقه به کار دبیری زبان
- داشتن وجدان کاری
- علاقه مندی به تدریس

۴. تسلط علمی و آگاهی و شناخت همراه با ابتکار و جدیت

- شرح کامل جزئیات هر درس
- داشتن تخصص لازم
- متکی نبودن بر مطالب کتاب و آوردن اطلاعات خارج از کتاب به کلاس
- داشتن قدرت بیان به زبان انگلیسی
- به کار گرفتن هر روشی برای فهماندن مطالب درس به نحو احسن
- داشتن طرح‌های ابتکاری برای تدریس و یادگیری بهتر
- طوری تدریس کند که قابل فهم باشد.
- سبک نگرفتن درس و وظیفه خود و داشتن جدیت لازم در تمام امور؛ مثلاً در گفتار و کردار و در برخورد با کلاس و درس پرسیدن و امتحان گرفتن.
- محرب بودن، داشتن سخت‌گیری نسبی، پرکار بودن، فعال بودن.
- داشتن روش متعادل، نه سخت‌گیری زیاد و نه بی‌تفاوتی
- رسیدن به حد کمال در تدریس و داشتن اطلاعات زیاد و آگاهی و شناخت صحیح از چگونگی روش‌های مختلف تدریس تا بتوانند نقش خود را بخوبی ایفا کنند.
- داشتن مدرک عالی، بالا و خوب به طوری که با دبیران مدارس راهنمایی فرق داشته باشد (دبیرانی هستند که با مدرک فوق‌دیپلم در سطح دبیرستان تدریس می‌کنند و لطمه زیادی به دانش‌آموزان وارد می‌سازند).
- داشتن تسلط به زبان انگلیسی، مطالعه لازم و کافی و آمادگی لازم برای تدریس خوب در کلاس درس.
- تسلط بر تمامی مطالب کتاب
- آزاد نگذاشتن دانش‌آموزان در انجام تکالیف
- پاسخگویی به سؤال‌های خارج از کتاب دانش‌آموزان که البته مربوط به زبان انگلیسی باشد.

۵. مجهز بودن معلم زبان به فنون مختلف تدریس و راهکارهای آموزشی پیشرفته

- ایجاد تنوع در کلاس و در حین تدریس برای این که کلاس خسته‌کننده یا کسل‌کننده نشود. این کار را می‌توان با استفاده از ضرب‌المثل‌ها و مطالب طنزآمیز جالب انگلیسی و یا از طریق گفتن انشا و خلاصه‌گویی درس انجام داد.
- داشتن روش تدریس خوب، جالب، شپورین و جذاب به طوری که با نحوه تدریس خود علاقه دانش‌آموزان را به درس برانگیزد.
- استفاده از زبان فارسی در آموزش زبان انگلیسی مخصوصاً در تدریس دستور
- توضیح درس به طریقه آسان و ساده و یا انتخاب ساده‌ترین روش و همچنین استفاده از تصاویر و یا اشیای واقعی به جای تدریس تئوری مطالب تا این که مطالب عمیقاً در ذهن دانش‌آموزان وارد و جاگیر شود.
- توجه و اهمیت دادن به تمامی قسمت‌های مختلف کتاب (عده‌ای از دبیران فقط به تلفظ، برخی به دستور، بعضی به تمرینات، عده‌ای به درک مطلب و ... اهمیت می‌دهند که نباید این طور باشد).
- سنجش سطح معلومات کلاس در جلسه اول و مطابق نمودن تدریس خود با آن
- تقویت بیش‌تر دانش‌آموزان ضعیف (به جای بی‌اعتنایی به آن‌ها)
- کمک به دانش‌آموزان ضعیف از طریق دادن فرصت‌هایی برای جبران نمرات پایین و یا از طریق عدم تحقیر آن‌ها
- توضیح یا تدریس مفید و مختصر و خلاصه و ساده درس
- تدریس درس به زبان مادری دانش‌آموزان
- (با توجه به زنجیرزار بودن مطالب نرسی) مرور و یادآوری مطالب مربوط به درس‌های قبلی و یا مربوط به مطالب سال‌های قبل
- توضیح مطالب از ریشه آن‌ها، توضیح واضح درس
- تأکید بر تهیه dictionary و یاد دادن طرز استفاده آن
- راهنمایی و هدایت دانش‌آموزان و آموختن شیوه‌های درست مطالعه و یادگیری زبان انگلیسی به آن‌ها
- صحبت به زبان انگلیسی در کلاس (هم در تدریس و هم سایر صحبت‌های کلاسی) در حدود فهم دانش‌آموزان با توجه به پایه آن‌ها و استفاده کم‌تر از زبان فارسی (البته باید به سطح کلاس توجه شود. شاید بعضی‌ها توان فهم آن را نداشته باشند و از درس و کلاس زده شوند).
- داشتن تخصص کافی در مکالمه به زبان خارجی
- امبدوار کردن دانش‌آموزان به آینده و یادآوری و توجه لروم یادگیری زبان و ایجاد شوق و انگیزش در آنان از طریق تشویق

بجا و این که آینده دانش آموز برای دبیر مهم است و دبیر فقط رفع تکلیف از خود نکند.

- تشویق دانش آموز ضعیف، نه مایوس کردن یا بی میل کردن او
- تشویق دانش آموز به یادگیری این زبان بین المللی
- توجه به اختلافات فردی و توجه و رسیدگی به پایه دانش آموزان و ارائه درس در حد توان کلاس
- مدنظر قرار دادن روحیه و ظرفیت دانش آموزان
- معنی و مفهوم را آن چنان در ذهن دانش آموزان وارد کنند که فراموش نشود.
- نوشتن مطالب مورد تدریس روی تخته سیاه به طور مرتب و با خط استاندارد و خوانا
- آوردن مترادف ها و متضاد کلمات در حین خواندن درس، نه قبل از آن

۶. نحوه پرسش از درس، ارزشیابی و نحوه انجام تمرین ها

- معلمان زبان باید طوری تمرین ها را پرسند که دانش آموزان نتوانند با حفظ طوطی و او آن ها را پاسخ دهند.
- توضیحات مربوط به تمرینات را ترجمه و یک یا چند خط تمرین را به عنوان مثال حل کنند و بقیه تمرینات را خود دانش آموزان روی تخته سیاه حل کنند و دبیر نواقص و موارد لازم را اصلاح کند.

- اهمیت دادن به حل تمرینات
- بعد از تدریس هر مطلب به طور مرتب از دانش آموزان سؤال هایی پرسیده شود تا بیش تر در ذهن برود و بماند.
- از همه افراد کلاس پرسش شود؛ به طوری که هرکسی در هر لحظه خیال کند که از او سؤال می شود تا همه دقت کنند.
- پرسش نامنظم باشد، نه ردیفی؛ چون در این صورت، مؤثر واقع نمی شود.
- پس از اتمام هر درس امتحان بگیرند و در آخر هر ماه نیز یک امتحان گرفته شود. تأکید زیاد بر امتحان باشد.
- آشنا کردن دانش آموزان با امتحان تستی و نکات کنکور از همان کلاس اول دبیرستان (نه فقط در کلاس چهارم که فرصت چندانی نیست) از طریق آوردن تست های مختلف به کلاس و حل آن ها.

- طرح سؤال های مفید و همچنین طرح نمونه سؤال هایی از امتحان نهایی در امتحانات کلاسی
- طرح سؤال های خارج از کتاب در امتحانات کلاسی جهت آمادگی بیش تر دانش آموزان
- وقتی معلم زبان سؤال در کلاس می پرسد، به حد کافی فرصت بدهد تا پاسخ بدهیم و خود او فوراً پاسخ را نگوید.

- پرسش درس دائمی باشد تا رقابتی بین دانش آموزان به وجود آید و توجه بیش تر به دانش آموزان ضعیف شود.
- برای فعالیت های کلاسی نیز ارزش قایل شود و ملاک ارزشیابی فقط اوراق امتحان پایانی نباشد.
- پرسش درس فقط از داوطلبان نباشد، بلکه از همه و مخصوصاً دانش آموزان ضعیف درس پرسیده شود.
- هر هفته از متن Reading و New words املا گفته شود تا دانش آموزان املائی کلمات را نیز یاد بگیرند.
- تصحیح دقیق اوراق امتحانی و رعایت بارم بندی سؤال ها
- طوری درس را پرسند که دانش آموز احساس ترس، اضطراب و ناراحتی نکند و دست و پای خود را گم نکند.
- تا این جا مطالب گفته شده مربوط به تمام دانش آموزان دبیرستان های دخترانه و پسرانه بود. ولی چند مسأله خاص درباره دبیرستان های دخترانه نیز مطرح است که به شرح زیر می باشند:

۷. مسایل خاص مربوط به دبیرستانهای دخترانه

- چنانچه دبیر زبان آقا باشد، مستقیماً به شخص نگاه نکند؛ چون دانش آموز خجالت می کشد.
- بهتر است دبیر آقا باشد؛ چون دبیران آقا از دبیران خانم در تدریس و اداره کلاس جدی ترند و خانم ها در کلاس فعالیت و تحرک چندانی برای تدریس از خود نشان نمی دهند.
- اگر چنانچه دبیر زبان خانم است، لباس ساده بپوشد و از تجملات و طلا... پرهیز کند تا حواس دانش آموزان متوجه چنین مسائلی نشود.
- دبیر زبان بهتر است خانم باشد؛ چون در این صورت بهتر می توانیم اشکالات خود را مطرح و حل کنیم.

۸. سایر موارد متفرقه و پراکنده

- چون پایه یادگیری زبان انگلیسی در دوره راهنمایی ریخته می شود لذا باید اهمیت زیادی برای این دوره قائل شد.
- در برنامه هفتگی دبیرستان، جلسات زبان از هم فاصله کافی داشته باشند تا بتوان مطالعه کرد و آماده شد.
- چون زبان انگلیسی زبان مادری نیست، باید به تدریس آن اهمیت زیاد داده شود و به طور واضح تدریس شود.
- در زمینه چگونگی ترجمه Reading درس به زبان فارسی، دبیر معانی تک تک لغات جدید را توضیح دهد و معنی کلی جملات را از دانش آموزان بخواهد؛ نه این که خود او بسرعت معنی روان را نیز بگوید و رد شود.
- تا حد امکان در دوره چهار ساله متوسطه، دانش آموزان یک دبیر ثابت داشته باشند.
- از دانش آموزان در مورد چگونگی تدریس نظرخواهی شود.

● دانش آموز را از لحاظ درسی به خودش متکی نکند.

● دبیر، از نوارهای صوتی و فیلم‌های ویدیویی و تصاویر جهت تدریس و تشریح درس و مکالمه استفاده کند.

● «لزوم یادگیری یک زبان بیگانه به دانش آموزان» را یادآوری کند تا این‌که بفهمند هدف از آشنایی با زبان‌های دیگر چیست.

● به دانش آموزان توصیه کنند که قبلاً درسی را که تدریس خواهد شد، یک دور خودشان مرور کنند و به کلاس بیایند.

ب: سؤال درم درباره توضیح سه ویژگی منفی بود که یک دبیر زبان خوب نباید آن‌ها را در خود پرورش دهد. باز هم پاسخ‌ها به ترتیب اهمیت و اولویت بندی به قرار زیر می‌باشند.

۱. عدم جدیت در تدریس و یا کوتاهی در انجام وظیفه

● وقت گذرانی بیهوده در کلاس

● سرسری گرفتن تمرینات یا بعضی قسمت‌های کتاب به طور سلیقه‌ای

● بی تفاوتی به تمام مسائل و از جمله نمرات پایین

● کم حوصلگی، کوتاهی در انجام وظیفه، نداشتن علاقه به تدریس

● حل تمام تمرین‌ها به وسیله خود دبیر

● عدم رعایت نظم و انضباط در امور کلاس‌داری.

● غیبت از کلاس یا دیر آمدن به کلاس در اول سال تحصیلی

● بی‌کار نشستن در اواخر وقت کلاس یا توجه به این‌که درس زبان به وقتی خیلی پیش‌تر از آن‌که در برنامه پیش‌بینی شده است، نیاز دارد.

● ایجاد بدبینی و بی‌علاقگی در دانش‌آموزان به علت ارائه کسالت‌آور درس.

● کسالت‌نشان دادن خود

● تند خواندن درس و زود گذشتن از آن یا داشتن تدریس گذرا یا روخوانی سطحی و با حجم زیاد

● اکتفا کردن به مطالب محلود کتاب

● ترس از سؤال کردن دانش‌آموزان و طفره زدن از جواب و رنجیده شدن

● پایین آوردن اهمیت درس در میان دانش‌آموزان با گفتن این‌که: «در آینده به دردتان نمی‌خورد.»

● عمل نکردن به وعده خود

● رد کردن نمرات شفاهی به دفتر بدون گرفتن امتحان شفاهی به طور عملی.

● کم بودن قدرت بیان، تلاش کم، عدم تحرک

● خودداری از توضیح مسایل و نکات مهم به بهانه کمی وقت

● استفاده نکردن از روش پرسش و پاسخ در تدریس

● دبیرانی هستند (به تعداد زیاد) که در آموزشگاه‌های غیرانتفاعی بهترین تدریس را انجام می‌دهند؛ ولی در مدارس دولتی که وظیفه اصلی‌شان است، فعالیت چندانی ندارند و از کار طفره می‌روند.

● رفع اشکال نکردن بعد از تدریس هر درس

● تکراری بودن سؤال‌های امتحانی برای چندین سال و دفعه

● نشستن در پشت میز از ابتدا تا انتهای زنگ کلاس و استفاده نکردن از گچ و تخته سیاه

● بی‌اعتنایی به نکات مهمی که در کتاب به حد وفور وجود دارند.

● انحصاری کردن پرسش درس و یا روخوانی از یک دانش‌آموز و معمولاً آن هم دانش‌آموز زرنگ

● عده‌ای از دبیران بعد از گذشت حدود دو ماه از سال تحصیلی شروع به پرسش و تحویل گرفتن درس‌های تدریس شده می‌کنند که چون در این مدت مطالب روی هم انباشته می‌شود، دانش‌آموزان دچار اشکال می‌شوند.

● دادن نمره‌ای که دانش‌آموز استحقاق آن را ندارد (در موقع اصلاح اوراق امتحان).

● توضیح ندادن کامل مطالب درسی

● معلم زبان نباید بی‌اراده باشد؛ بدین معنی که نه امتحان بگیرد و نه درس بپرسد و کار امروز را به فردا موکول کند.

● دبیر نباید تنبیل باشد؛ چون دبیر تنبیل، دانش‌آموز تنبیل بار می‌آورد. کم‌تجربگی معلم زبان بخش است.

● نباید فقط یک بار به طور سطحی از روی درس بخواند، آن وقت انتظار داشته باشد تا جلسه بعد ما به همه سؤال‌های پاسخ بدهیم.

● عده‌ای از دبیران اوراق امتحان را تصحیح نمی‌کنند و آن قدر نگه می‌دارند که آخر سر هم دور می‌ریزند.

● نارسا بودن صدا و گنگ بودن کلماتی که ادا می‌کند. معلم زبان باید بلند و فصیح صحبت کند.

۲. تبعیض

● تشویق نمودن دانش‌آموزان زرنگ و بی‌توجهی به دانش‌آموزان ضعیف، توجه به عده بخصوصی در کلاس

● تبعیض قائل شدن بین دانش‌آموزان ثروتمند و فقیر

● پرسش کم‌تر از دانش‌آموزان ضعیف و متوسط و پرسش مکرر از دانش‌آموزان زرنگ

۳. تحقیر دانش‌آموزان و بداخلاقی

● چون دانش‌آموز در دوره متوسطه تقریباً از نظر عقل و شعور به حد بلوغ می‌رسد، لذا خوردن کردن شخصیت او در پیش بقیه هم‌کلاسی‌ها به علت حاضر نکردن درس باعث می‌شود که او از زبان انگلیسی، کتابش و دبیرش نفرت پیدا کند.

- بد اخلاقی، عصبانیت، تندخویی، متوسل شدن به زور و جبر و تهدید به نمره کم از یک دبیر خوب انتظار نمی رود.
- داشتن اخلاق ناخوشایند و کینه به دل گرفتن از دانش آموز
- تمسخر دانش آموز در پیش بقیه همکلاسی هایش و عیب جویی
- بیرون کردن دانش آموز از کلاس به علت عدم مطالعه
- داشتن غرور بی دلیل و خودپسندی
- عدم رعایت اصول اخلاقی و زدن حرف های ناشایست و سطح پایین در محیط مقدس کلاس
- ناهماهنگی بین دبیران به جهت نداشتن تلفظ یکسان که دانش آموزان را سردرگم می کند.

۴. آوردن مسائل و مشکلات خارج از مدرسه به کلاس

- تلف کردن وقت کلاس با صحبت هایی که ربطی به درس و کلاس ندارد و شکستن کاسه کوزه ها بر سر دانش آموزان بی گناه
- مطرح کردن مسائل زندگی و خانوادگی خود در کلاس

۵. سایر موارد پراکنده

- داشتن انتظار زیاد از دانش آموز، بدون این که دبیر خودش فعالیت چشمگیری داشته باشد.
- خواستن تکلیف و مشق زیاد و این که از دانش آموزان بخواهد تا متن های درس را حفظ کنند.
- دیر امتحان گرفتن
- مشق دادن و رویبوسی خواستن در سال چهارم دبیرستان و دادن انشای انگلیسی
- صحبت زیاد در کلاس به جای درس دادن
- اجبار کردن همه دانش آموزان به خرید Dictionary با توجه به قیمت گران آن ها و یاد ندادن نحوه استفاده از آن
- هم سطح دانستن دانش آموزان با خودش از نظر اطلاعات
- دعوت از اولیا به علت درس نخواندن بچه ها
- ترجمه درس به زبان فارسی، صحبت فارسی در کلاس
- صحبت به زبان انگلیسی و استفاده از واژه های سخت و ناآشنا
- لجبازی، سخت گیری زیاد، طرح سؤال های سخت، لهجه داشتن، خندیدن زیاد، مکالمه نکردن
- مخالفت با نوشتن ترجمه فارسی لغات در کتاب و یا ترجمه متن درس
- فقط به فکر گرفتن امتحان هستند و کاری ندارند که دانش آموز چیزی یاد می گیرد یا نه

خاتمه بحث

آنچه در بخش «نتیجه بررسی» آورده شد، صرفاً نظراتی بود که دانش آموزان دبیرستانی سال سوم و چهارم پسرانه و دخترانه

اظهار داشته بودند و نوعی بازخورد یا پس نورد بود که از دو گونه بازخورد یکی مثبت و دیگری منفی برخوردار بودند. حدود نود درصد از این بازخوردهای ابراز شده می توانستند از نظر آموزشی معتبر، سودمند و رهنمون ساز و منعکس کننده بسیاری از رفتارهای آموزشی هنجار و احیاناً ناهنجار مریبان زبان خارجی باشند. لکن درصد کمی از این بازخوردها مسکن است بر اساس سلیقه های فردی و مبتنی بر سهل انگاری و احیاناً راهکارهای ساده انگارانه باشند. لذا بهتر است قضاوت و ارزشیابی این گونه اظهار نظرهای سودمند و شاید (در حد کمی) ناوارد را به عهده خود دبیران محترم زبان بگذاریم تا با تجزیه و تحلیل آن ها، خودشان رهنمودهای آموزشی سودمندی ارائه دهند.

منابع

1. Bowen, J. Diet. et al. (1985). TESOL Techniques And Procedures. Rowley: Newbury House.
2. Brown, H. D. (1994). Principles of Language Learning and Teaching (3rd Ed.). Englewood Cliffs: Prentice Hall Regents.
3. Chastain, K. (1988). Developing second language skills. (3rd Ed.) Chicago: Harcourt Brace Publisher.
4. Hancock, Mark. (1995). Pronunciation Games. Cambridge: CUP.
5. Krashen, S. D. (1982). Principles and Practice in Second Language Acquisition. New York: Pergamon Institute Press
6. Mumby, J. (1978). Communicative syllabus Design. Cambridge: CUP
7. Paulston, C. B., and Bruder, M. N. (1978) Teaching English As A Second Language. Cambridge: Winthrop F. Inc.
8. Rivers, W. & Temperley M. (1978). A Practical Guide to The Teaching of English. Oxford: OUP
9. Richards, J. C. & Rodgers, TH. S. (1986). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: CUP
10. Stern, H. H. (1983). Fundamental Concepts of Language Teaching. Oxford: OUP
11. Ur, Penny. (1996). A course in language teaching. Cambridge: CUP
12. Vossoughi, H & Clare, E. (1993) Language Games (and Just a Minute). Tehran: Rahnama

() (د) ...

() (ه) ...

پرسش دوم:

اکنون سه ویژگی منفی را هم که ذکر می کنید یک دبیر زبان نباید داشته باشد، در زیر بنویسید؛ به گونه ای که درست عکس پاسخ های بالا نباشند.

() (الف)

() (ب)

() (ج)

*

مجله رشد

قابل توجه دبیران محترم زبان در سراسر ایران

دبیر محترم زبان، اعم از دوره متوسطه یا راهنمایی! خواهشمند است پس از مطالعه این مقاله در صورت تمایل، نظرات خود را درباره محتوای نظرات زبان آموزان برای ما بنویسید و دیدگاه های دانش آموزان عزیز را که حاصل نتایج زحمات ما در آن ها متبلور و بارور می شود، بدقت مورد ارزیابی قرار دهید و آن ها را در چارچوب سؤال های زیر تفسیر کنید.

۱. چه تعداد از نظرات دانش آموزان برای شما نارنگی دارد؟ (با ذکر تعدادی مثال)

۲. چه تعداد از نظرات دانش آموزان به نظر شما صحت دارد؟ (با ذکر تعدادی مثال)

۳. تا چه حد با نظرات دانش آموزان موافق هستید؟ (با ذکر مثال)

۴. کدام یک از توقعات دانش آموزان را نادرست می دانید؟ برای هدایت آن ها (با ذکر مثال) توضیح دهید.

۵. نظرات کلی خودتان را در مورد ویژگی های یک دبیر باتجربه و موفق برای ما بنویسید و خصوصیات را که بهتر است دبیر زبان از آن ها دوری کند، یادآوری کنید. (با ذکر شماره)

۶. در این راستا، به خصوص نسبت به نحوه تدریس، رفتار دبیر زبان در کلاس، روابط معلم- دانش آموز، میزان امتحانات و هر مطلب دیگری از تجربیات فردی شما که بتواند به پیشرفت آموزش زبان خارجی کمک کند، برای ما بنویسید.

(از ارائه نظرات خود دریغ نفرمایید.)

۷. چنانچه خود شما سؤال هایی را در هر قسمت از آموزش زبان خارجی دارید، برای ما مطرح سازید تا به وسیله کارشناسان، پاسخ مناسب تهیه و در اختیار شما قرار گیرد.

Publishers.

13. Wilkins, D. A. (1972). Linguistics in language Teaching. Banbay: The Chaucer Press Ltd.

14. Wright, A. (1989). Pictures for language learning. Cambridge: CUP.

ضمیمه: پرسشنامه راهنمایی شده

دانش آموز عزیز، سلام علیکم.

همان طور که اطلاع دارید، عواملی که در آموزش زبان انگلیسی به عنوان زبان خارجی مؤثر هستند، متعدد می باشند که از آن جمله می توان متغیرهایی را مانند معلم، زبان آموز، کتاب یا مواد درسی، روش های تدریس، راهبردهای یادگیری، تعداد ساعات درس زبان در برنامه هفتگی، شرایط اجتماعی، عوامل شخصیتی و روانی دانش آموزان، سن، جنسیت و غیره نام برد.

در این پرسشنامه توجه ما فقط به یکی از این عوامل مذکور معطوف می باشد و آن دبیر زبان انگلیسی در سطح دبیرستان است (یعنی مری زبان برای سطح متوسطه (intermediate level). شما لزومی ندارد که نام خود را در بالای این پرسشنامه بنویسید. فقط سال تحصیلی و میزان علاقه خود را در پرسش های زیر علامت بزنید.

۱- سال تحصیلی در دبیرستان

اول دوم

سوم چهارم

۲- میزان علاقه به یادگیری زبان انگلیسی:

زیاد متوسط کم

هیچ بی تفاوت

اکنون دو نوع سؤال در مورد دبیر زبان دبیرستان برای شما مطرح می شود. خواهشمند است پیش از شروع به نوشتن پاسخ کسی تأمل کنید تا به طور دقیق و سنجیده نظرات شخصی و فردی خودتان را در موضع یک دانش آموز آگاه و منطقی دبیرستانی برای اطلاع و آگاهی ما ابراز کنید. نظرات شما محفوظ می ماند، و برای راهنمایی ما بسیار مؤثر است.

پرسش نخست

به نظر شما، ویژگی های یک دبیر زبان خوب (برای سطح دبیرستان) چیست؟ در زیر، لااقل پنج ویژگی را از نظر شخصی خود و عقیده فردی و مستقل خویش بنویسید. در این باره با هیچ کس مشورت نکنید. نظر خود شما برای ما اهمیت دارد. نظراتی که البته در پیشرفت آموزش زبان مؤثر باشند. پس از این که پنج نظر خود را در مقابل حروف الفب تا هـ نوشتید، آن ها را به ترتیب اولویت و اهمیتی که دارند، از ۱ تا ۵ در پرانتزهای خالی شماره گذاری کنید.

() (الف) ...

() (ب) ...

() (ج) ...